DİSİPLİNLERARASI BİR YAKLAŞIMLA: SİBER POLİTİKA & SİBER GÜVENLİK

Nezir Akyeşilmen.(2018). Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla: Siber Politika & Siber Güvenlik.Ankara: Orion Kitabevi.pp.328. ISBN: 978-605-9524-39-1(paperback). ₺ 45.00

Çağlar SÖKER[♣]

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, tarihte hiç olmadığı kadar hızlı bir gelişme gösteren teknolojinin insanın sosyal ve fiziki çevresinde yarattığı değişim ve dönüşümler herkesin malumu. Birçok bilim dalı, farklı yönleriyle bu süreci ve getirdiklerini incelemektedir. Bazı bilim dalları doğrudan teknolojinin kendisiyle ilgilenirken, bazıları teknolojinin dünyaya ve doğal çevreye etkilerini araştırmakta, bazıları ise bu sürecin ve getirdiklerinin sosyal alana etkilerini incelemektedir. Bu bağlamda teknolojik gelişim sürecinin ürünleri olan internet ve siber uzay olguları da, özellikle son çeyrek yüzyılda fen bilimlerinden sosyal bilimlere birçok disiplinin araştırma sahasına dâhil olmuştur. Her disiplin kendi kavramsal, teorik ve yöntemsel araçları çerçevesinde bu olguları ve etkilerini araştırmaktadır. Bununla birlikte, internet ve siber uzayın dinamik, çok boyutlu ve karmaşık yapıları; bu olguların daha geniş ve bütüncül bir çerçeve benimseyerek ele alan çalışmalara ihtiyacı da artırmakta, inter- ve multidisipliner çalışmalarda artış göstermektedir. Akyeşilmen'in kitabı da konuyu disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele almakta; siber uzay ve ilintili meseleleri teknik altyapılardan küresel etkilere uzanan bütüncül bir yaklaşımla incelemektedir. Bu minvalde kitap, Türkiye'de –özellikle sosyal bilimler bağlamında- siber çalışmalara yön verecek ve daha ileri düzey analizlere zemin hazırlayabilecek nitelikli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kitabın "sosyal bilimler ve siber bilimler" başlıklı ilk bölümü, sosyal bilimcilerin uzun süre siber çalışmaları göz ardı ettikleri vurgusuyla sosyal bilimlerin siber uzayla ilgili araştırmalara odaklanma gerekliliğinin altını çizmiştir. İkinci bölümde "internetin tarihsel gelişimi" başlığı altında yazar internetin Arpanet'ten (1969) World Wide Web'e (1991) olan yolculuğunu incelemiş, onun Soğuk Savaş'ın ideolojik ve askeri rekabetinin bir ürünü olduğuna dikkat çekmiş, günümüz itibariyle dünya nüfusunun yarısından biraz fazlasının kullandığı internetle

♣ Araştırma Görevlisi, Selçuk üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, caglarsoker@selcuk.edu.tr

birlikte gelen "dijital devrim" sürecini ele almıştır. Ardından internetin fiziksel altyapısı (donanım) ve yazılımsal bileşenlerine (yazılım) değinilerek siber uzayı anlama noktasında yardımcı olabilecek teknik bilgilere yer vermiştir. Kitabın üçüncü bölümü siber uzayla ilgili kavramlara ayrılmıştır. Bu bağlamda siber (cyber) kavramının ilk kullanıldığı yerlerden bahsedilmiş, siber uzayın bileşenleri (insan, bilgi, mantıksal çerçeve ve fiziksel altyapı) tanımlanmış ve siber uzay, "kontrol edilmesi ve yönetilmesi zor" bir alan olduğundan "anarşik bir dünya" olarak nitelenmiştir. Deep-web ve dark-web gibi siber uzayın karanlık boyutları, siber saldırılar, hackerlar, siber suçlar, siber hukuk ve siber güvenlik gibi kavramlar tartışılmıştır. Bölümde siber güvenlik "dinamik bir hedef" olarak nitelenmiş, siber güvenlikte en zayıf halka olan bireyin eğitimle güçlendirilmesinin temel önceliklerden biri olduğu vurgulanmış ve siber uzayın "anarşik ve anonim" doğası nedeniyle, özellikle küresel düzeyde hukuki ve bağlayıcı düzenlemelere olan ihtiyacın altı çizilmiştir. Ayrıca siber güvenliğin amaçları (bilginin gizlilik, bütünlük ve erişilebilirliği) tanımlanarak siber güvenliğin ulusal ve uluslararası güvenliğin önemli bir bileşeni haline geldiği belirtilmiş; farklı siber güvenlik yaklaşımlarının açıklanması yoluyla ileri düzey tartışmalara da kapı aralanmıştır.

Akyeşilmen dördüncü bölümde siber uzayla ilgili farklı konuları ele almıştır. Bu çerçevede 1990'larla birlikte pratikte yaşanan bir takım gelişmelerin neticesi olarak siber güvenliğin artan önemi, buna binaen ortaya çıkan ulusal siber güvenlik strateji belgeleri, siber uzayın küresel doğasından kaynaklanan uluslararası işbirliği zorunluluğu, çok-paydaşlı yönetişim mekanizması tartışmaları, siber etik ya da siber ahlak temelli bir tür barış ve insan hakları eğitimi olarak görebileceğimiz "dijital vatandaşlık" eğitimi ele alınan hususlardır. Bunun yanında siber uzayın uluslararası ilişkileri aktörler, ilişkiler, olaylar, süreçler, rejimler, örgütler ve güvenlik gibi birçok farklı noktada etkilediği savından hareketle Uluslararası İlişkilerde (Uİ) "yeni bir paradigma" imkanı tartışılmıştır. Siber uzayı "uluslararası ilişkilerdeki yeni bir mücadele ve savaş alanı" olarak tanımlayan Akyeşilmen, bu süreci anlayabilmek için geleneksel araçlardan ve teorilerden farklı kavramsal ve kuramsal bir çerçeveye ihtiyaç olduğuna dikkat çekmiştir. Bu nedenle disiplinin temel kavramları ve belirli teorik gelenekleri ekseninde etkileşimlere de yer verilmiş; siber uzayın devlete etkileri, küresel siber uzay rejimi, kapsamlı bir siber uzay antlaşması olasılığı, "derinleşen uluslararası anarşi" gibi birçok konu tartışılmıştır.

"Sorunlar" başlıklı beşinci bölüm, kinetik çatışmalar ve siber çatışmalar arasındaki benzerlik ve farklılıklardan yola çıkılarak çatışma yönetimiyle ilgili teorik bilgilerin de yer aldığı,

Estonya'ya yönelik DDoS saldırılarından ABD seçimlerine müdahaleye kadar uzanan ve yıkıcılığı artan siber çatışmaların etkilerinin değerlendirildiği bölümdür. Bölümde "siber uzayın bir doğa durumu olup olmadığı" gibi felsefi meseleler de tartışılmış; saldırgan siber operasyonların yoğunlukları ve sayıları bakımından arttığı, yalnızca birkaç ülkenin çok büyük siber saldırı kapasitesine sahip olduğu, sonuçlarının tam olarak öngörülememesinden dolayı kapasite sahibi ülkelerin de saldırıdan kaçınma eğiliminde oldukları şeklinde bir takım genellemeler yapılmıştır.

Teknik ve politik siber yönetişimin de tartışıldığı bölümde, siber yönetişim siber uzayın anarşik yapısı, karmaşıklığı, küreselliği, aktörel çeşitliliği nedeniyle bir "oksimoron hikayesi" olarak adlandırılmıştır. Son olarak siber uzayda insan haklarının durumu, korunması ve geliştirilmesi, karşılaştığı tehditler ve olası önlemler ele alınmıştır. Bu minvalde bilişim hakları konusu, diğer haklarla ilişkili bir şekilde incelenmiş; siber uzayın insan haklarına etkisi değerlendirilmiştir. Siber uzayın anonimlik ve küreselliğinin bireyi güçlendirip özgürleştirdiği ancak bir yandan da yeni ihlal yol ve yöntemleri yarattığının üzerinde durulmuştur. Bu yüzden siber uzayı da kapsayan, devletlerin yanında bireyi ve özel şirketleri de bağlayan küresel düzenlemelere olan ihtiyaç yeniden vurgulanmıştır.

Akyeşilmen çalışmasını, popüler dizi Black Mirror'a gönderme yaptığı, siber uzayın insana ve insanlığa etkilerini evrensel ahlak temelinde tartıştığı "siber evrenin geleceği: ütopya mı distopya mı?" başlıklı bölümle noktalamıştır. Yazar nesnelerin interneti, yapay zeka, büyük veri, bulut teknolojisi, blokzinciri teknolojisi ve akıllı telefonlar gibi gelişmelerle gerçek hayat ile sanal hayat arasındaki ayrımın ortadan kalkmakta olduğunun altını çizmiş; sürecin yarattığı olumsuzlukların aşılmasında insanlığın evrensel değerlerinin önemini vurgulamıştır.

Kitabın güçlü yanlarından birisi Akyeşilmen'in benimsediği küresel bakış açısı. Yazar, devlet-merkezli sınırlı analizlerin aksine, siber uzayın "küresel doğasıyla" da uyumlu olarak küresel bir teorik duruş sergilemiş ve siber uzayı farklı boyutlarıyla ele almamıza olanak sağlamıştır. Kitabın "disiplinlerarası" bir nitelikte olmasının önemine de daha önce değinilmişti. Eserin bu niteliği bütüncül, çok boyutlu ve geniş bir bakış açısı sağlaması nedeniyle, başlangıç düzeyindeki araştırmacılar ve öğrenciler için kolaylaştırıcı ve teşvik edici bir etken olarak görülebilir. Bununla birlikte, daha canlı ve çeşitli felsefi tartışmalara (din, ahlak, bilim felsefesi vb.) yer verilmesi ve antropoloji, ekonomi, sosyoloji gibi disiplinlerin katkılarından bahsedilmesi, Akyeşilmen'in çalışmasından da hareketle, gelecekte yapılacak

çalışmalar için bir öneri olarak not edilebilir. Çalışmayla ilgili önemli hususlardan bir diğeri, siber uzayı salt "güvenlik" perspektifinden ele almamış olması. Yazarın kendisi de "siber çalışmaların tamamıyla siber güvenlik çalışmalarına indirgenmesinin, onun yalnızca bir tehdit kaynağı olarak görülmesinin" sakıncalarına değinmiş, siber çalışmaların "giderek daha fazla güvenlik paradigmasına hapsolmaya başladığına" dikkat çekmiş, siber uzay tartışmalarındaki güvenlik konusuna yoğunlaşma eğiliminin "güvenlikleştirme" sürecine hizmet ettiğinin altını çizmiştir. Literatürün güvenlik çevresinde yoğunlaşması elbette Akyeşilmen'in çalışmasını da etkilemiştir. Kitabın üçüncü bölümünden itibaren "anarşik dünya", "siber saldırı", "siber tehdit", "siber suç", "strateji", "siber çatışma" gibi güvenlikçi paradigmanın ürünleri olarak görülebilecek kavramların baskınlığı hissedilmektedir. Bu durum, literatürdeki genel eğilimin yanında Uluslararası İlişkiler disiplininin kavramsal ve teorik yapısıyla da ilgilidir.

Kitabın neredeyse her bölümünde "güvenlik" sözcüğü zikredilmekte, siber güvenlik farklı bölümlerde farklı yönleriyle değerlendirilmektedir. Siber saldırılar, siber çatışmalar ve siber güvenlikle ilgili daha entegre bir bölüm oluşturularak siber uzayın güvenlik boyutunun tek başlık altında incelenmesi "güvenliğin" baskınlığını gölgeleyebilecek bir çözüm olarak düşünülebilir. Çalışmayla ilgili eleştirilebilecek bir diğer husus kavramların kullanımıyla ilgilidir. Her bir kavramın tanımlanmasının çalışmanın amacına ve disiplinlerarasılığına aykırı olacağı kabul edilmekle birlikte, yazarın akademik geçmişi gibi hususlar da dikkate alınarak, en azından Uluslararası İlişkilerle ilgili kavramların arıtılabileceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Özellikle "anarşi" ve "egemenlik" gibi Uİ'nin kurucu anlatıları, disiplinin kuruluşundan bu yana birçok farklı şekilde kullanılmış ve tartışılmıştır. Çalışmanın belirli yerlerinde kısa tartışmalar yapılmış olmakla birlikte kavramsal bulanıklık, siber uzayın doğasının bazı yerlerde "anarşik" bazı yerlerde "çok-merkezli" olarak nitelenmesi gibi durumlarda da kendisini göstermiştir. Ancak yazarın da ifade ettiği gibi çalışmanın "başlangıç mahiyetinde" bir kitap niteliğinde olması, bu hususları daha çok ileri düzey makale ve kitaplar için önemli kılmaktadır. Siber politikayla ilgili Türkçedeki önemli bir boşluğu dolduran bu kitabın yeni çalışmaları teşvik etmesi dileğiyle…